

Zwangerschap na sterilisatie

Wat is er gebeurd?

In het universitair medisch centrum (umc) werd in het voorjaar van 2015 een sterilisatie-ingreep (vasectomie) uitgevoerd bij een man van 25. Deze man had in overleg met zijn partner gekozen voor sterilisatie vanwege een erfelijke aandoening. Hij lijdt aan een syndroom dat verschillende symptomen kent: bij de patiënt is dat naast een hartafwijking onder meer slijtage in de gewrichten (vroegtijdige artrose en reuma). Ook in de familie van de patiënt komen vergelijkbare aandoeningen voor. De kans om deze erfelijke ziekte door te geven wordt ingeschat op 50%.

Na een sterilisatie moet de patiënt anticonceptie blijven gebruiken totdat zeker is dat er geen actieve zaadcellen meer aanwezig zijn. Daarom voert het ziekenhuis ongeveer drie maanden na de ingreep een semenanalyse uit. Ook in dit geval is dat gebeurd, waarbij werd vastgesteld dat er nog actieve zaadcellen aanwezig waren. Daarom werd twee maanden later een tweede semenanalyse uitgevoerd. Na deze tweede analyse is de patiënt niet gebeld, wat hij opvatte als een teken dat er geen actieve zaadcellen meer gevonden waren (geen nieuws, goed nieuws). Hij en zijn partner zijn daarop gestopt met anticonceptie; niet veel later raakte zijn partner zwanger.

Hoe kon dit gebeuren?

Bij dit incident zijn er meerdere zaken niet goed gegaan. Aan de ene kant is er iets misgegaan met de verwerking van afspraken (en de annulering daarvan) bij het umc. Aan de andere kant is de communicatie met de patiënt over de risico's van de ingreep niet optimaal geweest.

De patiënt had de tweede afspraak voor een semenanalyse in verband met zijn werkzaamheden verzet naar een tijdstip drie weken later. De patiënt is naar die afspraak geweest en heeft daar ook zaad gedoneerd. Maar in het systeem van het ziekenhuis blijkt die tweede afspraak geannuleerd te zijn; waarschijnlijk is dat achteraf gebeurd. Daarom was de arts van mening dat de patiënt niet was komen opdagen en heeft hij de patiënt niet gebeld. Uit de analyse bleek echter dat er nog steeds actieve zaadcellen aanwezig waren.

De patiënt krijgt bij het eerste polibezzoek de folder 'Sterilisatie bij de man' van de Nederlandse Vereniging voor Urologie. Hierin staan de risico's van de ingreep uitgelegd en staat ook aangegeven dat de patiënt anticonceptie moet toepassen totdat de arts aangeeft dat dit niet meer nodig is. Maar de folder is minder duidelijk over de gang van zaken bij een belafspreek. Vandaar dat de patiënt hier zijn eigen interpretatie op heeft toegepast.

Wat is er misgegaan?

Het onderzoek laat zien dat bij een ingreep zoals sterilisatie verschillende personen betrokken zijn, die veelal onderling communiceren via de informatiesystemen van het ziekenhuis. Een fout in zo'n systeem, of dat nu een systeemfout of een menselijke fout is, kan daarom grote gevolgen hebben.

In dit geval is de precieze toedracht niet meer te achterhalen. Wel hebben de calamiteiten-onderzoekers een mogelijke oorzaak gevonden in de afsprakenlijst voor de dag dat de patiënt voor de tweede semenanalyse verscheen. Op deze lijst staat een andere patiënt vermeld als niet verschenen. Mogelijk heeft de medisch secretaresse de twee patiënten door elkaar gehaald en de verkeerde afspraak geannuleerd.

De behandelend arts heeft in het systeem gezien dat de afspraak was geannuleerd. Op dat moment was de uitslag van de semenanalyse nog niet ingescand; anders was dat de arts wel opgevallen.

Disclaimer. Conform de afspraken die de NFU met de deelnemende umc's heeft gemaakt, is deze informatie anoniem gemaakt. Deze tekst is tot stand gekomen met toestemming van de patiënt. De NFU heeft de tekst afgestemd met de betrokkenen binnen het umc, maar is niet verantwoordelijk voor eventuele onjuistheden.

Daarom heeft de arts geconcludeerd dat de patiënt niet was verschenen en dat hij deze dus ook niet hoefde te bellen.

In schema zijn de handelingen als volgt verlopen:

13 mei	Ingreep sterilisatie.
10 augustus	Eerste semenanalyse: hierbij blijken nog actieve zaadcellen aanwezig te zijn.
19 augustus	Telefonische contact met patiënt, nieuwe afspraak.
12 oktober	Tweede semenanalyse.
14 oktober, 11.35 uur	De arts raadpleegt het systeem en ziet dat de afspraak van 12 oktober is geannuleerd. Hij constateert dat er geen semenanalyse is gedaan. Daarom belt hij de patiënt niet.
14 oktober, 11.44 uur	De uitslag van de semenanalyse van 12 oktober wordt ingescand.

Wat is hiervan geleerd?

Wat het afsprakensysteem betreft: dit is inmiddels vervangen, dat staat los van dit incident. Inmiddels is er een nieuw systeem bij het umc in gebruik. De onderzoekers hebben een aantal aanbevelingen gedaan, die hebben geleid tot aanpassingen in de procedures:

- Bij een belafsprak wordt nu altijd gebeld, ook als de patiënt niet is geweest. Dat gebeurt na een vaste termijn van zeven dagen tussen de semenanalyse en de belafsprak.
- De patiënten worden nu ook schriftelijk geïnformeerd over de uitslag, eveneens na zeven dagen.
- De patiëntenfolder is aangepast, waarbij de nieuwe procedure rond de belafsprak en de schriftelijke informatie is opgenomen. Daarbij is nog eens benadrukt dat de patiënt niet moet stoppen met anticonceptie totdat de arts dat aangeeft.
- De arts die de folder uitreikt, geeft daar een toelichting bij en legt dat vast in het elektronisch patiëntendossier.

Hoe is de patiënt erbij betrokken?

De patiënt is uitgenodigd voor een interview en terugkoppelingsgesprek in het kader van het calamiteitenonderzoek. Hij gaf aan erg geschrokken te zijn van de ongeplande zwangerschap; toch hebben hij en zijn partner besloten deze zwangerschap niet te beëindigen. Inmiddels hebben zij een vooralsnog gezond kind gekregen. De zwangerschap is goed gemonitord en de testen gaven een goede uitslag, maar de onzekerheid over de toekomstige gezondheid van zijn kind blijft voor de patiënt een punt van zorg. Wel gaf hij aan tevreden te zijn met de verbetermaatregelen die het umc heeft genomen, het is voor hem belangrijk dat herhaling van dit incident wordt voorkomen. Hij heeft een tweede operatieve ingreep tot sterilisatie laten uitvoeren, die het umc niet in rekening heeft gebracht.

Disclaimer. Conform de afspraken die de NFU met de deelnemende umc's heeft gemaakt, is deze informatie anoniem gemaakt. Deze tekst is tot stand gekomen met toestemming van de patiënt. De NFU heeft de tekst afgestemd met de betrokkenen binnen het umc, maar is niet verantwoordelijk voor eventuele onjuistheden.